

Момчило Вуковић Бирчанин, *Вук Караџић: револуционар српског књижевног језика (1787–1864)*, приредио Жељко В. Марковић, Историјски архив Ужице, Архив Војводине, Архив Републике Српске и Удружење архивских радника Републике Српске, Ужице – Нови Сад – Бањалука 2023, страна 335

Вук Караџић: револуционар српског књижевног језика (1787–1864) је ауторско дјело Момчила Вуковића Бирчанина, официра Југословенске војске који је рат провео у заробљеништву, а упамћеног највише по функцији приватног секретара краља Петра II у Паризу првих поратних година. Прво издање ове књиге објављено је у Минхену 1980. године, док је ово издање приредио Жељко В. Марковић. Историјском архиву Ужице уступљена су права на објављивање Вуковићевих дјела у Србији. Ова књига представља још једно у низу оних које је писао Бирчанин, а које је доживјело своје ново издање са додатним напоменама и појашњењима. Раније су објављене његове књиге *Како да добри Бог, Петар II Петровић Његош (1813–1851)*, *Краљ Петар II Карађорђевић (1923–1970)*. Књига је објављена у коиздаваштву Историјског архива у Ужицу, Архива Војводине, Архива Републике Српске и Удружења архивских радника Републике Српске, а само објављивање подржало је Министарство просвјете и културе Републике Српске.

Момчило Вуковић Бирчанин рођен је 1911. године у Београду од оца Драгољуба и мајке Катарине рођ. Бирчанин, чукунунуке Илије Бирчанина, а умро је у Минхену 1984. године, гдје је и сахрањен.

Књига Момчила Вуковића Бирчанина *Вук Караџић: Монографија „Вук Караџић: Револуционар српског књижевног језика (1787–1864)“* садржи 335 страница текста, подијељених у 20 поглавља, са додатним уводним поглављем које је писао приређивач, и завршним поглављем, у којем су наведени извори и литература, а кроз која аутор приказује живот и стваралаштво Вука Стефановића Караџића.

У првим редовима ове књиге аутор је дао кратак осврт на развој Османског царства и на дјетињство, одрастање и школовање Вука Стефановића Караџића. У наредним поглављима аутор је приказао политичка дешавања у Србији у току Првог српског устанка, као и догађаје који су директно утицали на његов ток и Вукову улогу у њима. Након Првог српског устанка Вук је отишао у Беч и тамо започео своје књижевно дјеловање. О његовом доласку у

Беч у јесен 1813. године, Бечком конгресу и Другом српском устанку аутор је посветио за сваку од ових тема по поглавље. За Вуков долазак у Беч и његово књижевно дјеловање аутор пише да је од пресудног значаја за његов стваралачки рад било познанство са словеначким лингвистом Јернејем Копитаром. Вук се у Бечу вјенчао Маријом Аном Краус по гркокатоличком обреду почетком 1818. године.

Вук је у Бечу 1814. године објавио свој први књижевни рад – *Писменицу* и *Пјесмарицу*. У својој граматичкој којој је назвао *Писменица српског језика, по говору простога народа*, Вук је спровео чувено Аделунгово правило: *Пиши као што говориш, читај као што је написано*. Ова граматика је заправо прва граматика српског језика на народном говору. Аутор даље описује како је Вук уз помоћ Копитара објавио *Малу простонародну славеносрпску пјесмарицу*, тј. збирку народних пјесама. Писац ове књиге наводи да је Вук прихватио примједбе Јернеја Копитара и других научних радника, те је уз прво издање *Српског рјечника* из 1818. објавио и друго издање своје граматике.

У наредним поглављима приказана су Вукова путовања у Пољску, Русију и Њемачку. Аутор посебно сликовито приказује Вуков боравак у Њемачкој и његов сусрет и разговор са Волфгангом Гетеом, а којег је иницирао Јакоб Грим. Том приликом Вук је Гетеу донио ъемачки превод народне пјесме *Диоба Јакшића*. Поред тога, Гете је од Вука тражио *Речник* и *Граматику*, коју му је Вук послао. Вуков боравак у Њемачкој аутор је означио као веома успјешан, јер је Вук, поред почасног доктората Универзитета у Јени, постао члан Тириншко-саксонског друштва за испитивање отачанствених старина и Ученог друштва у Гетингену.

Посебно је занимљив ауторов приказ односа између Милоша Обреновића и Вука Стефановића Караџића. У једном поглављу аутор је читаоцима приказао писмо Вука Караџића Милошу Обреновићу, које је српског кнеза веома узнемирило, а након чега је и сам Вук нападнут.

Аутор није пропустио да опише Вукове сусрете и односе са црногорским владиком Петром II Петровићем Његошем, као и са српским филологом, лексикографом и преводиоцем Ђуром Даничићем. Објављивањем на народном језику Његошевог *Горског вијенца*, Даничићеве расправе о језику *Рат за српски језик*, Радичевићевих *Песама* те Вуковог превода *Новог завјета*, 1847. година сматра се годином Вукове побједе, иако је његов језик признат за званични тек 1868. године, четири године након његове смрти.

Бирчанин је описао посљедње године Вуковог живота и његову смрт у Бечу 1864. године. Аутор преко Вуковог писара Александра Сандића посредно описује Вуков посљедњи дан и тренутак када је Вук заувјек уснио. Аутор је крају овог дјела набројао сва признања и одликовања која је добио Вук Стефановић Караџић, а поред тога је пописао библиографију његових главних дјела, политичке и граматичке списе, историјске списе, посвећена издања, државна издања те најзначајнију литературу о Вуку која је до тада објављена.

ДАНИЛО ЗЕЦ, *Момчило Вуковић Бирчанин, "Вук Караџић: револуционар српског..."*

Књига је последњим поглављем илустрована бројним фотографијама и сликама Вука и његовог доба.

Жељко В. Марковић је приредио и приближио читаоцима текст са 237 напомена и додатно објаснио појмове и догађаје који сваком читаоцу могу да олакшају читање ове веома значајне књиге.

*Данило Зец
Архив Републике Српске*